

KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO

„Metodologie jakościowe — stan badań pół wieku po «odkrywaniu teorii ugruntowanej»”

Konferencja międzynarodowa, Ustka, 9 grudnia 2017 r.

Konferencja międzynarodowa „Metodologie jakościowe — stan badań pół wieku po «odkrywaniu teorii ugruntowanej»” odbyła się 9 grudnia 2017 r. w Ustce. Została zorganizowana przez Sekcję Socjologii Jakościowej i Symbolicznego Interakcjonizmu PTS, Zakład Socjologii Kultury Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Katedrę Socjologii Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, Katedrę Administracji i Socjologii Akademii Pomorskiej w Słupsku we współpracy z Instytutem Adama Mickiewicza.

Inspiracją do przygotowania konferencji było 50-lecie opublikowania *Odkrywania teorii ugruntowanej* Barneya Glasera i Anselma Straussa — dzieła ważnego dla rozwoju metodologii badań jakościowych i jednej z najczęściej cytowanych pozycji w socjologii i innych naukach społecznych. Autorzy — obok pewnych zasadniczych nowych dyrektyw — wprowadzili do projektów jakościowych dyscyplinę i przejrzystość procesu badawczego; dodatkowo nastąpiła ich nobilitacja wobec dominujących w latach sześćdziesiątych XX w. badań ilościowych.

W ciągu półwiecza wiele się zmieniło zarówno w zakresie wykorzystania samej metodologii teorii ugruntowanej (wykształciło się kilka jej odmian), jak i w zakresie podejścia do badań jakościowych, które przeżywają swój renesans.

Konferencję otworzył Krzysztof Konecki wykładem *Contemplative Grounded Theory. Possibilities and limitations*, który był refleksją na temat metody teorii ugruntowanej (GTM) z punktu widzenia kontemplacyjnych nauk społecznych (CSS), ich możliwości i ograniczeń. Prelegent analizował sposób, w jaki zaangażowany jest umysł w konstrukcję pojęcia, i jaka jest rola świadomości pracy umysłu w tworzeniu teorii opartej na analizie danych empirycznych; dokonał przeglądu badań i metod analitycznych, które mogłyby stać się inspiracją dla GTM (m.in.: konstruktywistyczna metoda teorii ugruntowanej, klasyczna metoda teorii ugruntowanej, transformacyjna teoria ugruntowana, socjologiczna introspekcja, holistyczna etnografia).

Przedmiotem rozważań Marka Gorzko w wystąpieniu zatytułowanym *Metodologia teorii ugruntowanej a problem twórczości* był związek myślenia twórczego z procedurami metodologicznymi, rozpatrywany na konkretnym przykładzie

postulowanego przez metodologię teorii ugruntowanej przypadku bezpośredniego generowania pojęć (teorii) wprost z danych, interpretowanego jako egzemplifikacja myślenia abdukcyjnego. Autor omówił zaproponowaną przez Karen Locke ideę dwoistego charakteru myślenia — racjonalnego i swobodnego.

Referat Anny Kacperczyk *Areny i obiekty graniczne w analizie sytuacyjnej* poruszył problemy prowadzenia analizy aren, na przykładzie studiów nad konkretną areną w społecznym świecie wspinaczki, koncentrującą się wokół zagadnień podejmowanych przez wspinaczy ryzyka. Referentka podjęła również tematykę ontologicznego i epistemologicznego statusu obiektów granicznych oraz ich relacji do aren.

Celem wystąpienia Beaty Pawłowskiej pt. *Metodologia teorii ugruntowanej a badanie emocji* było zaprezentowanie trudności metodologicznych i problemów, które napotkała badaczka, prowadząc badania terenowe dotyczące emocji w pracy zawodowej. Badania miały charakter etnograficzny i prowadzone były przy użyciu procedur metodologii teorii ugruntowanej.

Referat Piotra Stańczyka *Społeczeństwo i jego obrazy. Saotomejskie malarstwo reklamowe — analiza dyskursu wizualnego* stanowił sprawozdanie z badań nad fenomenem saotomejskiego malarstwa reklamowego. Autor przedstawił projekt zakończony wnioskami z analizy materiału wizualnego i wywiadów dotyczących: płci kulturowej, rasy, granicy między czasem pracy i czasem wolnym, kompozycji scen rodzajowych, nawiązując do sposobów obrazowania występujących w podręcznikach do alfabetyzacji dorosłych z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w., tożsamości narodowej, globalizacji i internalizacji logotypów, statusu artystycznego i sensu jego/jej pracy.

Prelegentka Małgorzata Michel w prezentacji *Wykorzystanie i analiza danych wizualnych w badaniach światów wykluczonych w przestrzeni miasta. Wizualna Teoria Ugruntowana w Studiach Miejskich* przedstawiła badania terenowe i ich wyniki jako egzemplifikację przebiegu procesu badawczego w metodologii teorii ugruntowanej i możliwości zastosowania danych wizualnych do tworzenia teorii średniego zasięgu. Badane przestrzenie to getta ubóstwa i enklawy biedy; badaniem poddano także aktywność członków gangów młodzieżowych w przestrzeniach miejskich.

Posthuman being: Television as adult person's identity builder (Lithuanian context) to tytuł exposé Judity Kasperiuuniene, w którym autorka przedstawia znaczenie współczesnych mediów, a zwłaszcza telewizji, w budowaniu tożsamości osoby dorosłej.

Aleksandra Zalewska-Królak zastanawiała się *Czy dążę do generowania teorii?* i snuła wątpliwości podczas analizy z wykorzystaniem MTU na przykładzie badań dotyczących społecznej funkcji współczesnych telenowel meksykańskich.

Podczas wykładu *Metodologia teorii ugruntowanej a badania nad cielesnością* Dominika Byczkowska-Owczarek przedstawiła uwarunkowania, zalety oraz

ograniczenia wykorzystania metodologii teorii ugruntowanej w badaniach nad cielesnością, a także techniczne aspekty prowadzenia takich badań.

Prezentacja Anny Szkolak-Stępień *Pierwszy nauczyciel mojego dziecka. W kierunku teorii ugruntowanej* poświęcona została badaniom o charakterze eksploracyjnym, których celem było wypracowanie teorii ugruntowanej: zaproponowanie nowej koncepcji, która, wyłaniając się z danych empirycznych gromadzonych przez badaczkę (a zatem konstruowana), uzyskanych na podstawie rozmów z matkami uczniów w młodszym wieku szkolnym, mogłaby określić wymagania społeczne wobec osoby nauczyciela wczesnej edukacji.

Magdalena Wojciechowska zrelacjonowała swoje badania dotyczące macierzyństwa jedнопłciowego w Polsce podczas wystąpienia zatytułowanego *Badanie macierzyństwa jedнопłciowego. Wyzwania praktyczne, metodologiczne i jednostkowe*.

W referacie *Przestrzenne aspekty pracy w szpitalu i mobilność* Anny Kubczak została podjęta tematyka mobilności i przestrzennych aspektów pracy w szpitalu na podstawie danych uzyskanych podczas badań jakościowych przeprowadzonych na trzech oddziałach dużego szpitala specjalistycznego.

Zastosowanie MTU w zarządzaniu szpitalem w procesie transformacji sektora ochrony zdrowia było tematem prezentacji Bożeny Kędzior. Teoretyczna propozycja uwzględnienia stopnia rozbieżności między wymaganiami uniwersalnych reguł gospodarki rynkowej a unikalną kulturą organizacji, która jest hybrydą nowych i starych wartości, a także wzorów zachowań, może więc mieć znaczącą moc eksplanacyjną.

W wystąpieniu *Big Data & Casitas. W kierunku Kwantyfikacyjnej Teorii Ugruntowanej?* Grzegorz Bryda opisuje, w jaki sposób metodologia teorii ugruntowanej, a w szczególności jej procedury analityczne i forma wnioskowania, może być wykorzystywana do odkrywania wiedzy w danych, budowania teorii w badaniach jakościowych.

Celem prelekcji Marcina Frybesa *Metoda Interwencji Socjologicznej Alaina Touraine'a i jej polskie przykłady zastosowania* była próba podsumowania polskich doświadczeń zastosowania tej jakościowej metody badawczej.

Inspiracje metodologiczne teorii ugruntowanej i autoetnografii w badaniach nad tożsamością społeczności postmigracyjnych Tomasza Marcysiaka to prezentacja, w której autor dokonał subiektywnego szkicu polskiej klasyki badań biograficznych i próbował przekonać, że badania terenowe, szczególnie autobiograficzne, w połączeniu z całą gamą innych metod, technik i narzędzi, mogą przynieść niespodziewane efekty, których i badani, i badacze mogą się nie spodziewać.

Konferencję zakończył wykład Izabeli Bukalskiej *Proces stawiania się doktorem a uwarunkowania biograficzne — przyczynek do badań*, w którym autorka zajęła się najbardziej ją interesującym przypadkiem — osobami piszącymi doktorat z dziedziny socjologii.

Anna Kacperczyk, dziękując za wygłoszenie wykładów i udział w dyskusji, zamknęła obrady konferencyjne. Zaprosiła również na cykliczne, comiesięczne seminaria MTU, organizowane na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, które są odpowiedzią na potrzeby badaczy społecznych stosujących metodologię teorii ugruntowanej.

*Anna Szkolak-Stępień
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie*